

ÖVNINGAR

**1. Du ska skriva ett fördjupningsarbete om fritidsaktiviteter.
Vilken av frågeställningarna är tillräckligt fokuserad?**

- A. Varför har vi fritid?
- B. Vad gör svenska barn på sin fritid?
- C. Hur ser det kommunala fritidsutbudet ut för barn i Umeå idag?

**2. Du ska skriva ett arbete i historia om demokratis framväxt.
Vilken av frågeställningarna har en tydlig infallsvinkel?**

- A. Vilka var de stora politiska frågorna i Sverige?
- B. Vilken roll hade de politiska partierna i Sverige?
- C. Vilka politiska reformer ökade kvinnornas rättigheter i Sverige mellan 1884-1921?

**3. På svenskan ska ni undersöka olika typer av gruppspråk.
Ni ska göra en egen undersökning och presentera arbetet muntligt.
Ni arbetar i grupp under 6 lektionspass.
Vilken frågeställning är möjlig att besvara utifrån förutsättningarna?**

- A. Vilka slangord använder ungdomar?
- B. Vilka slanguttryck använder ungdomarna i filmen 'Fucking Åmål'?
- C. Vilka förändringar har skett i ungdomsspråket under 1900-talet?

4. Var ska du söka information om du vill ha reda på när Olof Palme mördades?

- A. En tidskriftsartikel
- B. En bok
- C. Ett uppslagsverk

**5. Vilken sökväg lämpar sig för få tag på en artikel i med hjälp av sökordet
"Yttrandefrihet"?**

- A. Presstext
- B. Bibliotekets katalog
- C. En sökmotor

6. Vilket alternativ har en källa och en sökväg som hör ihop?

- A. Tidskriftsartikel och artikelsök
- B. Bok och Cuil
- C. Uppslagsverk och landguiden

7. En dag vintern 1985 kunde de svenska tidningsläsarna ta del av följande dramatiska skildring:

En främmande man hade rusat in i en villa någonstans på den svenska landsbygden, skjutit ner man och hustru med pistol och därefter rusat från platsen. Parets tonåriga dotter hade bevittnat dådet och ringt efter hjälp.

I tidningarna publicerades långa artiklar om den brutalt krossade familjeidyllen och spekulationer om vem den bestialiske mördaren kunde vara. Man förmodade att det rörde sig om en förrymd mentalpatient.

En journalist med bakgrund som bland annat kriminalreporter hade en annan förklaring. –Jag undrar om det inte är flickan som har gjort det. Sådana här fall brukar vara familjetragedier.

På tredje dagen efter mordet kom lugnande besked från polisen: Misstankarna gick i en bestämd riktning, fallet skulle snart vara uppkälat. Sedan blev det alldeles tyst.

Efter en vecka dök det upp en notis i en del tidningar om att mordet nu var uppkälat. Det var mycket riktigt dottern som hade utfört det. Orsaken var att hon under en längre tid hade utsatts för sexuella övergrepp av fadern.

Källa: Sant eller falskt? Metoder i källkritik, ThorstenThurén, KBM:s utbildningsserie 2003:7

Vilka källkritiska insikter kan man få av exemplet ovan?

- A. Kunskap om ett ämne/fenomen minskar risken för felaktiga antaganden.
- B. När vi tolkar en situation kan vi lätt styras av våra fördomar.
- C. Ett vittnes berättelse är alltid sann.

8. 1989 var ett dramatiskt år i Europas historia. Det var då det kommunistiska väldet i östra Europa rasade samman under trycket av ekonomiska svårigheter och folkets krav på politiska förändringar.

I Rumänien startade förändringen med demonstrationer i staden Timisoara men utvecklades till ett blodigt inbördeskrig. Kriget följdes av journalister världen över och många uttryckte sympati för det rumänska folket.

I massmedierna spreds uppgifter om att 60 000 människor skulle ha mist livet i Rumänien, och det talades om massgravar med upp till 4 600 döda i Timisoara. Bilder på döda människor som skulle ha begravts i massgravar spreds i media.

I januari 1990 kom uppgifter om att bilderna var arrangerade. De angivna dödssiffrorna sjönk till mellan 1000 och 10 000 i hela landet och ca 200 i Timisoara.

Att det var något som inte stämde med bilderna kunde ha noterats redan från början. Liken på bilderna var uppskurna och sedan hopsydda som man gör när man obducerar de som har dött en naturlig död.

Det kom fram att de som gjort revolt hade arrangerat bilderna med hjälp av döda människor som förvarats i bårhus.

Källa: Sant eller falskt? Metoder i källkritik, ThorstenThurén, KBM:s utbildningsserie 2003:7

Vilka är de rimliga förklaringarna till att medierna inte blev misstänksamma mot fotografierna?

- A. Journalisterna var känslomässigt engagerade och kunde inte tänka sig att den grupp de sympatiserade med gjorde något omoraliskt.
- B. Nyhetskonkurrensen gör att man gärna vill vara med och publicera det som väcker känslor och sensation.
- C. Journalisterna såg det som de förväntade sig att se.

9. Du är historiker och har fått i uppgift att utreda vad som hände den svenska diplomaten Raoul Wallenberg.

Under Andra Världskriget arbetade Wallenberg med att rädda judar i den ungerska staden Budapest. När Budapest intogs av sovjetiska trupper 1945 försvann Wallenberg och Sovjetunionen förnekade länge att de visste vad som hade hänt honom.

Först 1956 medgav den sovjetiska ledningen att Wallenberg varit fånge i Sovjetunionen. Frågorna om när och hur Wallenberg dog har sysselsatt världen över i många år. Här presenteras två källor som berättar om Wallenbergs öde.

Smoltsovrapporten 1947

Rapporten är en liten papperslapp. I svensk översättning lyder texten:

***Jag rapporterar att den för Eder bekante fången Walenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt .
I anslutning till av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Walenberg utber jag mig anvisning om vem som skall få i uppdrag att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken.***

17.7.1947

***Chef för fängelsets sanitetsavdelning
Överste i medicinska tjänsten – Smoltsov***

På papperet fanns också följande anteckning för hand:

Har personligen underrättat ministern. Order har givits om likets kremering utan obduktion. 17.7 Smoltsov

Källa: Sant eller falskt? Metoder i källkritik, ThorstenThurén, KBM:s utbildningsserie 2003:7

Kaplans vittnesmål 1975

År 1978 bekräftar Kalinski uppgiften att den ryske juden Jan Kaplan 1975 skulle ha sett Wallenberg i ett sjukhus i Moskva.

[...] Under sin fängelsetid satt Kaplan i Ljubljankaja och Lefortoskaja. En kortare tid 1975 var han intagen på fängelsesjukhuset i Botkyrka dit sjuklingar från Lefortoskaja fördes. I Botkyrka-sjukhuset hade han träffat en svensk, som berättat att han sedan 30 år satt i sovjetiska fängelser.[...]

Vilket källkritiskt resonemang stämmer på de båda källorna?

- A. Smoltsovrapporten kan betraktas som en kvarleva och har därför ett större källvärde än Kaplans vittnesmål.
- B. Kaplans berättelse är en andrahandkälla vilket gör att trovärdigheten minskar.
- C. Många av Kaplans uppgifter är vaga vilket gör att uppgifterna inte kan bevisa att Wallenberg levde 1975.
- D. Smoltsovrapporten lever upp till samtidskravet.

**10. Hanna har fotograferat Eiffeltornet och sprider den under cc-licensen.
Hur kan du använda bilden i ett skolarbete?**

- A. Bilden kan användas utan begränsning.
- B. Bilden kan användas om upphovsman anges
- C. Bilden kan användas om upphovsman anges. Inga förändringar får göras.

**11. Du vill ha ett stycke musik i en film som du ska visa i skolan.
Hur kan du lösa det?**

- A. Ladda ner musik från Internet
- B. Ladda ner musik från multimediateknikbyrå
- C. Skriva en egen låt och spela in.

**12. Du har fotograferat kända byggnader i Stockholm. Du vill gärna sprida dina bilder
men vill inte att någon ska tjäna pengar på dem. Vilken typ av licens bör du välja?**

A.

B.

C.

13. Vad måste du tänka på när du citerar upphovsrättsskyddat material?

- A. Det som citeras får inte användas på ett kränkande sätt.
- B. Citatet måste markeras med citattecken.
- C. Citatet ska vara utvalt för att det är talande och inte vara längre än nödvändigt.